

Föreningen SME-D

YTTRANDE
2006-01-27Försvarsdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Försvarsförvaltningsutredningens slutbetänkande En effektiv förvaltning för insatsförsvaret (SOU 2005:96)

Yttrandet avser endast förslagen om en förändrad materiel- och teknikförsörjningsprocess.

1. Inledning

Föreningen SME-D är en ideell förening för oberoende små och medelstora företag (SME) med specialkompetenser verksamma i försvars- och krisberedskapssektorn. Vi har inte angetts som remissinstans, men då utredningens förslag på ett mycket kännbart sätt skulle påverka förutsättningarna för våra medlemsföretags verksamhet, avger vi detta yttrande.

Vi förstår att det drastiskt minskade försvaret med betoning på helt nya uppgifter givetvis innebär stora ändringar inte bara inom försvaret utan också för försvarsföretagen och andra aktörer inom området.

Vi uppfattar att utredningen dock gått långt utöver sina publicerade direktiv och föreslår åtgärder som får drastiska konsekvenser inte bara inom försvarsmyndigheterna, utan skulle få följder som bl. a. gör det omöjligt att på avgörande punkter genomföra enligt Prop. 2004/05:5 fattade beslut eller direkt hindrar en utveckling som där angetts som önskvärd eller nödvändig.

Vi finner betänkandets motiveringar inom materielområdet ofullständiga eller i flera fall felaktiga. Inga konkreta bevis för att kostnadseffektiviteten skulle öka finns annat än som personalminskningar hos myndigheterna. Inte heller analyseras konsekvenser i andra avseenden t. ex. för möjligheterna att bedriva oväldig upphandling. Möjligheten kan ej uteslutas att totalkostnaderna skulle öka.

Utredningen förordar ökade storskaliga lösningar för materielförsörjningen för ett drastiskt krympt försvar och låser därvid fast gamla industristrukturer tillkomna under andra förhållanden. Den synes också konsekvent undvika lösningar som ger SME-företag de förbättrade möjligheter som regeringen i annan ordning angett som önskvärda. Såvitt vi förstår uppfyller betänkandet ej kraven i 14 och 15 §§ Kommittéförordningen betr redovisningar av de samlade ekonomiska konsekvenserna av lagda förslag och betydelsen av dem i olika avseenden för bl. a. småföretag.

Vi menar att med utgångspunkt från dels Försvarsmaktens behov, dels också SME-D företagens förmåga väsentligt bättre lösningar kan erhållas.

Sammantaget måste vi således avvisa utredningens förslag om en förändrad materiel- och teknikförsörjningsprocess.

2. Sammanfattning

På övergripande nivå anser vi att betänkandet föreslår åtgärder som kommer att

- på några få års sikt effektivt uttradera möjligheterna för i Sverige verksamma försvarsföretag att här driva internationellt konkurrenskraftig verksamhet
- allvarligt skada tilltron hos internationella samarbetsparter samt nuvarande och potentiella exportkunder till att Sverige är att räkna med som kvalificerad och uthållig partner i gemensamma materielprojekt
- göra det ogenomförbart *"att sådan kompetens vid myndigheter och vid i Sverige verksam försvarsindustri utvecklas som är internationellt ledande, konkurrenskraftig och som kan bidra till att skapa internationella samarbeten"* [Prop. 2004/05:5 (s.34)].

Utredningen får således konsekvenser långt utanför den rubricering som dess betänkande "En effektiv förvaltning för insatsförsvaret" kan ge intryck av.

För den svenska materieförvaltningen anser vi att den innebär

- en helt omotiverad oduglighets- och onödighetsförklaring
- överföring av en stor del av dess uppgifter till de stora försvarsindustrierna utan några redovisade kalkyler som visar att detta skulle vara kostnadseffektivt eller på annat sätt lämpligt
- nedmontering av dess reella möjligheter att genomföra oväldig upphandling och av förmågan att specificera, upphandla och följa upp åtaganden samt konstatera att levererade produkter mätbart fyller uppställda krav

För insatsförbanden anser vi att förslaget *"färdigutvecklad materiel (bör) utgöra förstahandsalternativet vid anskaffning"* innebär att

- man direkt motverkar att svenska insatsförband får tillgång till den moderna och säkra materiel som är nödvändig vid deltagande i bl. a. internationella insatser och vars tillgång endast kan säkras genom framåtinriktat forsknings- och utvecklingsarbete
- och att den inte kommer att kunna få det stöd i vitala person- och andra säkerhetsfrågor som en forskande och utvecklande förvaltning och industri kunde gett

För små och medelstora företag f. n. verksamma inom försvarssektorn innebär det bl. a. överföring av uppgifter som dessa sedan länge utfört till de stora företagen

Våra förslag:

- Införande av en ny, på samarbete i nätverk, baserad materieförsörjningsmodell
- En särskild offentlig utredning om små och medelstora företags förutsättningar och möjligheter i materieförsörjningen

Våra slutsatser

Vi anser att det går att göra besparingar i materielprocessen, men inte på det sätt som utredningen föreslår. Utredningens förslag kan kortsiktigt leda till lägre främst personalkostnader inom myndigheterna, men leder sedan till en svårkontrollerad kostnadsökning efter några år. Den dubbla roll som utredningen vill ge industrin är feltäckt. För effektivitet och för att hålla kostnader nere, behövs tydliga kund – leverantörsförhållanden och konkurrens mellan flera, både stora och små leverantörer.

Översiktligt innebär vårt ställningstagande att vi inte stödjer utredningens förslag om en förändrad materielprocess (4.3.1, s. 137 ffg). Vi motsätter oss att "färdigutvecklad materiel (bör) utgöra förstahandsalternativet vid anskaffning" (s. 8, 4.3.1) och betänkandets resonemang och slutsatser betr FMV anlitande av konsulter (4.3.3, s. 147). Vi ifrågasätter eller motsätter oss den utformning som förslaget om systemhus verkar ha. (4.3.1, s. 141). Vi anser att förslaget "En förändrad ansvarsfördelning mellan myndigheterna och industrin" i den form och den omfattning som föreslås inte bör genomföras på befintligt underlag (4.3.1, s. 141-144). Vi kan inte förstå logiken i resonemanget bakom förslaget om en förändrad teknikförsörjning (4.3.2). Vi har många invändningar mot betänkandets förslag om ett förändrat FMV (4.3.3). Vi ställer oss frågande till betänkandets bekymmerslösa resonemang om överföring av logistikverksamhet till industrin (4.3.4). Vi är positivt avvaktande till förslagen beträffande relationerna mellan myndigheterna (4.3.1, s. 142-144). Vi konstaterar att betänkandet ej uppfyller kraven i 14 och 15 §§ Kommittéförordningen betr. redovisningar av de samlade ekonomiska konsekvenserna av lagda förslag och betydelsen av dem i olika avseenden för bl. a. småföretag.

Slutligen lämnar vi förslag

- om införande av en ny på samarbete i nätverk baserad materieförsörjningsmodell, och
- om en särskild offentlig utredning om SME-företags betydelse, förutsättningar och möjligheter i materieförsörjningen och i interaktion med den civila sektorn

Motiv och kommentarer till våra slutsatser och förslag lämnas i nästa avsnitt.

3. Motiv och kommentarer

Vi stödjer inte förslaget om en förändrad materielprocess (4.3.1, s. 137 ffg)

I "Skälen för utredningens förslag" återges vissa utdrag ur regeringens uttalanden i Prop. 2004/05:5 som berör materieförsörjningsprocessen. Dock nämns inte de krav och förbehåll regeringen i Prop. ställer på alla förslag som innebär s. k. överföring av ansvar till industrin, nämligen att "*Ett utökat ansvar för industrin måste medföra en ökad kostnadseffektivitet i materieförsörjningen*" och "*Dock måste risken för monopoleffekter uppmärksammas*".(s. 128).

Inte heller återges Prop. uttalande att "*bör kompetensen vid små och medelstora företag inom försvarssektorn uppmärksammas*" (s 126).

Vi kan inte se att utredningen i sina överväganden redovisat hur dessa förbehåll är uppfyllda i de förslag man lägger.

Vi anser att uttalanden i betänkandet som "*resurskrävande process*", "*personal på produktnära nivå*", "*onödig och resurskrävande dubbelkompetens*", "*utvecklingssatsningar och teknisk kravgenerering ... som bidrar till att driva upp kostnaderna och ... förlänga ledtiderna*" ger en totalt snedvriden och missvisande bild av vad som fordras för att utveckla eller anskaffa kvalificerad materiel.

Det är beklagligt att utredningen inte haft egna experter eller sakkunniga som har erfarenheter från kvalificerad materielanskaffning/vidmakthållande och därmed inte förmått se genom de dimridåer som lagts ut i dessa frågor. Det tragiska är att ingen, inte ens de som vill överta ekonomiska medel som eventuellt i en första omgång skulle frigöras från myndigheterna, kommer att ha annat än mycket tillfällig nytta av detta. Det är sedan länge bevisat att en konkurrenskraftig industri inte kan existera utan en drivande och kompetent kund. För övrigt förtjänar påpekas att kvalificerad materiel och tjänster kommer i kanske ännu högre grad än tidigare, att behövas för insatsförsvaret som det beskrivs i Prop. 04/05:5.

Köparen och säljaren måste kunna kommunicera på jämbördig nivå och måste ha eller kunna disponera viss överlappande teknisk kompetens för att en affär överhuvudtaget skall vara möjlig. Man måste kunna förstå varandras "språk". Det måste också finnas en affärsmässig balans mellan köpare och säljare. Det finns ingen "konsumentombudsman" på försvarsmaterielområdet som tillvaratar köparens intressen.

Realistiska och hållbara förslag till personalminskningar och omfördelning av uppgifter måste bygga på betydligt säkrare grunder än de som redovisats i betänkandet. Risken är annars att det bara blir en teoretisk övning, som i slutänden kan leda både till sämre materiel och högre kostnader för statsverket.

Vi har också svårt att se hur utredningen tagit fasta på uttalandet i Prop. 2004/05:5 ang *Inhemsk kompetens – nationella nischer*, s 126:

"I ett övergripande nationellt perspektiv borde det vara möjligt att i ökande grad väga in och samordna Sveriges samlade intressen." Detta torde inte medge en så ensidig fokusering på FM (kortsiktiga) operativa krav och neddragningar inom myndigheterna som utredningen gjort.

Det bör gå att få fram en få en effektivare materielförsörjning, men inte på det sätt utredningen föreslår. En mer kostnadseffektiv materielprocess kräver en noggrann analys av roller och uppgifter mellan FM/FMV/Industri och tillämpning på individ/roll-nivå. Det behöver klargöras vad medarbetare inom FM/FMV/Industri behöver kunna för att sköta olika roller respektive för att anskaffa olika objekt (materiel/tjänster). Detta varierar en hel del beroende på vad man skall upphandla. [De som inte kan de färdigheter som erfordras behövs helt enkelt inte; litet rått uttryckt, de tenderar att skapa verksamhet som inte behövs.] Det inses att detta är en besvärlig process att genomlöpa, men det torde vara bästa (enda?) sättet att få till stånd verkliga rationaliseringar som inte ger negativa effekter någon annanstans i verksamheten.

Vi beklagar att utredningen så hårt styrts av de tilldelade besparingskraven. Reella rationaliseringsmöjligheter finns givetvis, men vi upplever att fokus alltför ensidigt varit på snabba personalbesparingar inom myndigheterna, varigenom en mer nyanserad och realistisk diskussion om lämpligaste process inte verkar ha kommit till stånd. Såvitt vi kan se har hänsyn inte tagits till ökade kostnader och andra negativa effekter i andra led av materielförsörjningen. Det har blivit för mycket av antaganden och påståenden som inte underbyggts med objektiva fakta (i varje fall inte redovisade i betänkandet).

Själva förslaget att fastställa en strategi som innebär att färdigutvecklad materiel (bör) utgöra förstahandsalternativet vid anskaffning, finner vi helt malplacerat, speciellt i ljuset av Prop. 04/05:5 och motsätter oss. Se separat punkt nedan!

Vi finner också att det fortsatta resonemanget i betänkandet om strategins effekter under de senare faserna i materielprocessen inte redovisar några sakliga överväganden om fördelar/nackdelar utan endast påståenden om vissa konsekvenser. Utredningen verkar ta lätt på, eller är inte medveten om de många tekniska och affärsmässiga problem som brukar finnas i att definiera hållbara tillgänglighetsåtaganden.

Betänkandet förklarar inte den närmare innebörd det lägger av begreppet systemhus. FMV har i de kontakter som varit mellan dem och industrin, inkl vår förening, förändrat den innebörd de lagt i begreppet. Vi fick till och med intrycket att hela begreppet avsågs utmönstras eller ersättas med SCM-åtaganden. Om det avser användas för existerande system/produkters vidmakthållande/underhåll har vi inga invändningar i princip mot det, men påpekar det vi anförde ovan beträffande svårigheter med att definiera tillgänglighetsåtaganden.

Vi vill också påpeka att detta i så fall inte skall inskränkas till endast ett fåtal stora systemhus. Detta ger varken önskat operativt resultat eller kostnadseffektivitet. Vi anser att det behöver finnas flera, både större och mindre systemhus, precis som det finns stora och små system/produkter/lösningar. Det blir aldrig effektivt om ett systemhus ska förvalta andra (ev mindre) system som de kanske inte har

Föreningen SME-D

c/o Sjöland & Thyselius AB

Sehlistedsgatan 6, 115 28 STOCKHOLM

Tel 08-58762302, e-post magnus.sjoland@st.se

utvecklat, inte har kompetens på och inte får de synergieffekter av som andra/mindre systemhus kan få, vilka vidmakthåller samma system/lösning även för andra kunder.

Vi noterar att förslaget om Systemhus, liksom det om Systempartner vilket inte berörs i betänkandet, med de kriterier som redovisats från FMV i praktiken utesluter deltagande av SME-företag och att vi givetvis inte kan biträda ett förslag med den möjliga effekten. Se separat punkt nedan!

Det förhåller sig möjligen så att utredaren ej insett det förhållandet att konsekvensen av omfördelningen av åtaganden till Systemhus de facto kommer att innebära att antalet projekt/ärenden och/eller upphandlingar som kommer att hanteras av försvarsmyndigheter ej kommer att minska, även om snittkostnaden sjunker. Förutom detta kommer komplexiteten att öka inte minst mot bakgrund av ökade internationella åtaganden, vilket kommer att öka kraven på kvalificerat beställarstöd, vari SME-D företagen är mycket vitala.

Slutligen anser vi att betänkandet beträffande den förändrade strategins inverkan på insatsförsvaret, ger en missvisande bild angående sårbarheter. Självfallet skulle ingen nutida strategi förorda svenska sårbarheter som påverkar interoperabiliteten. (Men väl kanske svenska tekniska lösningar som gör svenska produkter etc. konkurrenskraftiga även på "interoperabilitetsmarknaden".) Vi behöver också lösningar som överensstämmer med svensk lagstiftning och med den inriktning riksdagen har för Sveriges försvar. Eftersom andra länder har annan lagstiftning och annan inriktning, så finns det alltid vissa saker som Sverige måste utveckla självt (t. ex. för att kunna behålla sin neutralitet och skydda sitt statsskick och grundlag).

Uttalandet om fokus på kostnadseffektiva lösningar, torde ha gällt även i tidigare strategier och dessutom realiserats i genomförandet med hänsyn till de många svenska framgångarna på den internationella marknaden. Däremot finner vi inget underlag i betänkandet som skulle göra det ens teoretiskt sannolikt att den i betänkandet föreslagna strategin skulle ge de effekter som Prop. 04/05:5 efterfrågar.

Vi motsätter oss förslaget "färdigutvecklad materiel (bör) utgöra förstahandsalternativet vid anskaffning" (s. 8, 4.3.1)

Vi anser att den inriktningen direkt motverkar att svenska insatsförband får tillgång till den moderna och säkra materiel som är nödvändig vid deltagande i bl. a. internationella insatser och vars tillgång endast kan säkras genom forsknings- och utvecklingsarbete, vare sig det sker enskilt, eller där så är möjligt och lämpligt, i internationell samverkan. Jämför skrivningen i Prop. 2004/05:5 *"De nationella och internationella uppgifterna utgör två sidor av samma mynt. Målet är att svenska insatsförband skall vara utformade för att kunna hantera de mest komplicerade situationerna och de svåraste uppgifterna"* liksom i Prop. och planeringsanvisningarna för FM 2007: *"FM skall utveckla ett modernt, flexibelt och användbart insatsförsvar med hög tillgänglighet."*

Vidare skulle den i betänkandet föreslagna inriktningen allvarligt skada tilltron hos

potentiella internationella samarbetspartner och exportkunder inom försvarsmaterieförsörjningen, till att Sverige är att räkna med som kvalificerad och uthållig partner i gemensamma utvecklingsprojekt. Grunden skulle därigenom dras undan för svenskt deltagande i kvalificerad sådan verksamhet. Inte heller skulle den föreslagna strategin befrämja pågående eller framtida exportansträngningar från företag i Sverige, när inte ens värdlandet avser satsa på utveckling av dessa produkter eller vid dessa företag.

Med den föreslagna inriktningen blir det ogenomförbart *"att sådan kompetens vid myndigheter och vid i Sverige verksam försvarsindustri utvecklas som är internationellt ledande, konkurrenskraftig och som kan bidra till att skapa internationella samarbeten"* [Prop. 2004/05:5 (s.34)].

Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen på försvarsmaterielområdet är det omöjligt att genom att betrakta vad andra redan gjort och redan marknadsför, uppehålla den innovationskraft, de konkreta kunskaper och den trovärdighet som fordras för att delta i och än mindre vara ledande och konkurrenskraftig i internationella samarbeten. För detta fordra självklart egen kvalificerad forsknings- och utvecklingsverksamhet.

En annan följd av den i betänkandet föreslagna strategin blir att möjligheter till civila tillämpningar av militär teknik, s.k. spin-off och civila synergieffekter [Prop. 2004/05:5, t. ex. s.132)] kommer att i huvudsak bortfalla eftersom de oftast är beroende av FoU-insatser.

Vi ifrågasätter eller motsätter oss den utformning som förslaget om systemhus verkar ha (4.3.1, s. 141)

Som nämnts ovan anser vi det oklart vad betänkandets förslag om systemhus egentligen avser. Om dessutom det förslaget är kopplat till de kriterier som FMV tidigare uppställt för vilka företag som kan komma ifråga eller vilka omständigheter som skall råda vid utseende av systemhusleverantörer, motsätter vi oss definitivt förslaget.

Kriterier med motsvarande effekt har också ställts upp av FMV för systempartnerkonceptet, vilket oftast betraktats som samhörande med systemhus-idéerna. Vi finner det förvånade att systempartnerlösningar inte verkar ha övervägts av utredningen, eftersom de delvis kan vara komplementära med systemhus-idéerna.

Båda dessa koncept lider dock som de framförts av FMV, enligt vår mening av en helt felaktig syn på främst storlekens betydelse i sammanhanget.

Vi finner det bl. a. synnerligen märkligt att medan försvaret blir drastiskt mindre, föreslår FMV storskaligare "lösningar". Måttligare skala borde passa bättre och ge mindre risker samt möjlighet att stegvis pröva nya typer av lösningar. Vi ifrågasätter att det skett någon seriös analys av den framtida omfattningen av de uppdrag som kan vara aktuella för systemhusen.

Små och medelstora företag, inte minst vår förenings medlemmar, har sedan många år de facto haft uppgifter motsvarande eller liknande de som systemhus/

systempartnerarrangemangen verkar syfta till att skapa. Särskilt påtagligt är detta beträffande systempartner, där sådana företag under epoker med betydligt mer omfattande materieförsörjningsaktiviteter än de som kan bli aktuella för FMV i nu gällande planeringshorisonter, med framgång stött FMV med "systempartner-uppgifter", men även i systemhusliknande åtaganden. Det finns alltså redan fungerande mekanismer för att hantera dessa frågor. Några oöverkomliga resursmässiga problem för FMV att med även eljest nödvändiga rationaliseringar hantera SME-företag i den behovsmiljö som blir följderna av den drastiska minskningen av Försvarmaktens omfattning, torde inte behöva befaras.

I systempartnerfallet torde dessutom vara så att de små och medelstora företagen är de enda "partners" som har förutsättningar att ge FMV det oberoende stöd som vi antar fortfarande är grundläggande för offentliga upphandlingar.

Vi har mycket svårt att förstå att inte en mer öppen dialog kunnat föras i dessa frågor.

Vi anser att förslaget "En förändrad ansvarsfördelning mellan myndigheterna och industrin" i den form och den omfattning som föreslås inte bör genomföras på befintligt underlag (4.3.1, s. 141-144)

Utredningen har enligt vår mening byggt sin argumentation för den förändrade materielprocess man föreslår på ett selektivt urval av regeringens uttalanden i Prop. 04/05:5. Vi redovisar i punkten ovan om "färdigutvecklad materiel" att även andra uttalanden och beslut i Prop. har mycket stor betydelse för vad som måste kunna åstadkommas inom materielprocessen.

Här vill vi särskilt peka på följande avsnitt av prop. 04/05:5, vilka redovisar ett antal förutsättningar och krav på materieförsörjningen, utöver de som betänkandet refererar.

"Satsningar på viss försvarspolitiskt viktig kompetens vid inhemsk industri och myndigheter bedöms utgöra en förutsättning för Försvarmaktens förmåga till långsiktig utveckling. I sammanhanget bör kompetensen vid små och medelstora företag inom försvarssektorn uppmärksammas. Tillgång till inhemsk kompetens kan i vissa fall också utgöra en förutsättning för att få ta del av den internationella utvecklingen och att få köpa vissa typer av system. Utöver syftet att tillgodose Försvarmaktens behov kan det finnas andra utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska skäl för att upprätthålla en inhemsk försvarsindustriell förmåga. Sverige blir exempelvis en attraktiv internationell samarbetspartner och viss spetsteknologi kan också utvecklas nationellt. I ett övergripande nationellt perspektiv borde det vara möjligt att i ökande grad väga in och samordna Sveriges samlade intressen." [s. 126]

Myndigheterna behöver även framöver ha kompetens med tillräcklig bredd för att kunna anskaffa system på ett kostnadseffektivt sätt och att kunna använda dessa. [s. 127]

I Prop 04/05:5 är vidare, såvitt vi kan se, varje uttalande om ev. överflyttning av uppgifter från myndigheterna till industrin villkorat av att den skall ge ökad

kostnadseffektivitet. I betänkandet redovisas inga beräkningar som visar att detta uppnås med förslagen.

En grundläggande fråga är vad utredningen avser med ansvar och vad innebörden i detta sammanhang av begreppet är. Vad är det för slags ansvar man kan föra över till industrin? Är industrin ansvarig mot statsmakter och riksdag, eller är det ett rent kommersiellt förhållande mellan två parter? Vad får industrin göra med ansvaret? Kan industrin bestämma vilka produkter eller tjänster kunden skall ha och när de skall få dem? Kan industrin påverka de produkter/tjänster man utför så att de medför kostnader för kunden på andra områden eller längre fram i tiden, när ansvaret kanske gått tillbaka till kunden? Vad kan kunden begära om man märker att man inte får vad man anser vara säljarens ansvar att ordna? Hur är ansvaret kopplat till att kunden betalar vad det kostar för den andra parten att ha ansvaret? Har köparen (t. ex. FMV) kvar något ansvar mot sina uppdragsgivare om industrin övertagit ansvaret? Etc.

Vi anser att de många aspekterna av denna fråga inte klarlagts av utredningen.

Betänkandet innehåller en mängd helt obevisade påståenden, cirkelresonemang och antaganden av närmast religiös karaktär om fördelarna med att industrin tar ansvaret. Vi har tidigare anmärkt på liknande argumentation från FMVs sida när ansvarsfördelningsfrågor diskuterats, men har inte fått någon respons.

Trots den uppenbara bristen på sakliga och underbyggda argument för ansvarsöverföring, minskning av kompetensdjup och -räckvidd på FMV, frånvaron av kalkyler beträffande kostnadseffektivitet och kostnader samt andra konsekvenser, föreslår betänkandet en snabb implementering av systemhusåtaganden. En objektiv riskanalys förefaller väl motiverad.

Vi motsätter oss inte sakligt motiverade ändringar i den nuvarande arbetsfördelningen inom området, men anser att de måste göras så att de grundläggande principerna i ett sunt kund/leverantörsförhållande inte offras och att verkliga fördelar uppnås utan att skadliga biverkningar uppstår.

Det gäller bl. a. förmågan att specificera, upphandla och följa upp åtaganden samt konstatera att levererade produkter mätbart fyller uppställda krav.

Materielanskaffande myndigheter har sedan länge anlitat oberoende kunskapsföretag för stöd i dessa uppgifter. Om resursneddragningar på myndighetssidan av någon anledning är ofrånkomliga, anser vi att ett utökat anlitande av oberoende specialistföretag är den mest naturliga och kostnadseffektiva vägen att lösa sådana problem.

Vi motsätter oss alltså den ensidiga fokusering på stora företag, stora och långa åtaganden etc. som utredningen tycks prioritera i alla sammanhang, om den alls övervägt eller känt till de små och medelstora företagens ställning och möjligheter.

Det kan även påpekas att ett antal mindre leverantörer redan i dag förser försvaret med kvalificerade produkter, framförallt inom IT-området. Då IT-produkter av naturliga skäl inte kräver stora tillverkningsresurser är bolagen ofta relativt små men dock mycket kvalificerade leverantörer.

Vi kan inte förstå logiken i resonemanget bakom förslaget om en förändrad teknikförsörjning (4.3.2)

Betänkandet uttalar "Behovet av egen forskning måste alltid granskas och ställas mot möjligheten att följa av annan utförd forskning eller bedriva gemensamma projekt". Av detta närmast självklara påstående dras i betänkandet direkt slutsatsen "Det kommer att innebära att verksamheten koncentreras till större och längre uppdrag på en högre teknisknivå i kombination med mer koncentrerad och samlad kompetens." Vi kan inte se det logiska sambandet mellan verkan och orsak här.

Vi känner förstås igen likheten i den föreslagna koncentrationen till större och längre uppdrag, från resonemanget om en förändrad materielstrategi. Som framgått av vårt yttrande ovan, anser vi att en sådan koncentration där är varken påkallad eller lämplig. Detta gäller om möjligt i än högre grad inom teknikförsörjningen med dess tyngdpunkt på att ta fram ny teknik och nya lösningar. Här är innovationskraft ett viktigt kriterium som inte nödvändigtvis främst brukar manifesteras i stora projekt och stora företag. Vanligtvis brukar entreprenörer, små och medelstora företag och vissa forskningsmiljöer vara de som anses mest framgångsrika i det avseendet. Försvaret borde vinnlägga sig om att säkra dessa aktörer i sin teknikförsörjning.

Vi har många invändningar mot betänkandets förslag om ett förändrat FMV (4.3.3)

Som vi framfört tidigare i vårt yttrande anser vi att utredningen inte har något stöd i av riksdagen fattade beslut att föreslå en i praktiken avvecklade förmåga att i landet utveckla ny materiel. Därför anser vi att redan den i första stycket om de redovisade skälen för utredningens förslag i och för sig eleganta formuleringen om att FMV skall övergå till bli experter på att anskaffa materiel som redan används, är i grunden felaktig och att det vore högst oförståndigt med en sådan transformering.

Vi instämmer inte heller i bedömningen av vilka ändringar i kompetens som behövs vid FMV. Den i särklass viktigaste grunden för affärsmässig kompetens är den tekniska kompetensen. Utan en grundlig sådan har det ingen större betydelse om man är aldrig så kommersiellt eller administrativt kompetent. Man bör egentligen inte ställa kompetenserna mot varandra, men enligt vår uppfattning är redan den tekniska kompetensen på FMV så uttunnad, att den absolut inte bör försvagas ytterligare på bekostnad av de tre övriga nämnda kompetenserna. Det samma gäller för marknadsanalys och för att kunna svara upp mot FM behovsanalys.

Det blir inget bättre resultat i slutänden för att man inte känner till de tekniska förutsättningarna, möjligheterna och problemen när FM behovsanalys görs. Utredningen för ett i vårt tycke helt absurt resonemang när man tycks tro att det är bättre att blunda för tekniken i tidiga skeden; det är just då som man bör se till att få fram korrekt underlag för beslut. Att rätta till förbiseenden eller misstag där, senare i processen kan få förödande konsekvenser ändå bort till soldaten i fält i insatsögonblicket.

Vi vill också påpeka att utredningens förutsättning att FMV skall agera (i större utsträckning) på högre systemnivåer inte betyder att man inte behöver kompetens även på lägre nivåer. Det går inte att bygga materieförsörjningsinsatser som luftslott utan förankring i den fysikaliska och tekniska verkligheten. En viss förskjutning mot högre nivåer är dock sannolikt befogad, men troligen varierar förutsättningarna en hel del mellan olika materielområden. På vissa stora områden har denna förskjutning enligt vår bedömning redan blivit för stor, varför besparingspotentialen av sådana förskjutningar troligen är begränsad sett över hela FMV.

I frågan om FMVs "konsultberoende" hänvisas till särskild punkt där vi utvecklar varför vi anser utredningens resonemang totalt felaktigt. Resultatet av de förändringar som förslås i betänkandet innebär i själva verket att man flyttar pengar mellan olika kostnadsslag, från "konsultberoende" till "industriberoende". Det har ingenting att göra med besparingar eller kostnadseffektivitet i materieförsörjningen.

Liksom på andra håll i betänkandet finns här en mängd påståenden om fördelar med den linje utredningen företräder, som inte är på något sätt stödda av kostnadsberäkningar eller andra kalkyler. Erfarenhetsmässigt torde många insatta i materieförsörjning, lätt kunna bedöma betänkandets utsagor som orealistiska redan i sin ensidighet. Dessutom tar utredningen intäkt i aspekter som när det gäller den mycket intrikata frågan om ett förändrat ansvarsförhållande mellan stat och industri, vilket beträffande FMV sägs ge väsentligt minskade personal- och konsultkostnader. Att detta förorsakar, sannolikt mycket högre, tilläggskostnader och andra negativa konsekvenser för försvaret på andra håll nämns inte.

Man kan fråga sig varför utredningen anser det lämpligt att föra fram propåer om att försämra myndigheternas möjlighet att sköta sina uppdrag i olika avseenden. I detta avsnitt gäller det t. ex. att man på flygplanområdet ifrågasätter den leverantörsoberoende provningen och om ambitionsnivån i leveransprovningen kan sänkas utan olägenheter.

Slutligen är det mer än anmärkningsvärt, att utredningen anser sig kunna ta på sitt ansvar att föreslå åtgärder som skall leda till att "produktnära teknisk kompetens kan avvecklas hos FMV och samlas hos industrin."

"Vi motsätter oss betänkandets resonemang och slutsatser betr. FMV anlitande av konsulter (4.3.3, s. 147)

Vi vänder oss bestämt mot den, som vi uppfattar, negativa synen på konsulter i betänkandet och den skillnad i värdet av deras insatser som dessa förefaller tillmätas i förhållande till t. ex. de stora försvarsföretagens.

Utredningen för ett mycket anmärkningsvärt resonemang om FMVs "konsultberoende". FMVs anlitande av konsulter för tekniskt stöd torde inte vara något tillstånd av missbruk, som den benämning utredningen valt för detta förhållande kan antyda. Det är i stället en sedan länge (minst från 1950-talet) inom försvaret

tillämpad metod att tillgodose kompetens- och resursbehov som inte befunnits möjligt eller lämpligt att bygga upp inom den egna organisationen. Inom många samhälls- och näringslivsområden har för övrigt på senare år andelen inköpta tjänster ökat starkt, därför att det tydligen befunnits vara ett bra sätt att optimera verksamhet och därmed minimera kostnader m. m.

Små och medelstora företag har stått och står för väsentliga och ibland helt avgörande kompetens- och resursbidrag inom materiel/systemförsörjningen, bl. a. som "konsulter" åt FMV. Dessa företag är väl förtrodda med den problematik FMV ställs inför och representerar en kompetens- och erfarenhetsbank av mycket stort värde för försvaret. Sammantaget har landet under hela perioden sedan 50-talet haft en materieförsörjning som varit unikt kostnadseffektiv i internationell jämförelse, där även SME-företagen och "konsulterna", tjänsteleverantörerna, varit väsentliga bidragsgivare.

Även om det är stora förändringar på gång inom försvaret torde det vara lämpligt att mer allsidigt analysera olika aktörers och företeasers inverkan på resultatet, än vad som redovisats betr "konsultberoendet". Uttalandena (s 147) att "Det är viktigt att FMV minskar sitt konsultberoende" och "I framtiden bör tillgången till rätt kompetens ske genom att utveckla kompetensen i den egna organisationen och i mindre omfattning än nu köpa in kompetenser utifrån" har inga sakliga motiveringar.

Det förefaller oss särskilt märkligt att betänkandet i en minskningssituation betr. FMV, där man föreslår stora omfördelningar av uppgifter från FMV till försvarsindustrin, samtidigt anger att FMV i mindre omfattning än nu bör köpa kompetens utifrån. Vi anser att det vore mer befogat att utredningen ägnat intresse åt det radikalt ökande "industriberoende" för FMV och den ökande monopolisering, som blir den oundvikliga följderna av det förslaget, och vad FMV genom egna insatser och köp av tjänster från oberoende SME-företag kan göra för att bl. a. uppnå nödvändig balans köpare/säljare i materielanskaffningen.

En väsentlig skillnad mellan att lägga ut uppgifter till industrin jämfört med att anlita SME-företag, till och med som konsulter, är att de senare företagen är oberoende av dessa och därför kan ge myndigheterna objektiva stöd i bl. a. deras studie- och anskaffningsverksamhet. SME-företagen har dessutom väsentliga "skalfördelar" genom att de kan sysselsätta sina specialistresurser mot flera kunder med likartade problem och behov, inkl. på den civila sidan, och därigenom kontinuerligt utveckla sina kompetenser.

Dessutom bör härvidlag påpekas att trenden såväl i näringsliv som bland myndigheter både i Sverige och internationellt går i riktning mot partnerskap med konsultföretag för att öka effektiviteten. Detta kan bero på både de nya möjligheterna till s.k. nätverkskonsulting och användande av Internet på distans, som även konsultföretagens överlägsna förmåga att få fram rätt kompetens i rätt ögonblick och använda dessa bara när de behövs

Vi ställer oss frågande till betänkandets bekymmerslösa resonemang om överföring av logistikverksamhet till industrin (4.3.4)

Utredningen bygger sitt förslag om överföring av underhållsverksamhet från FMLOG till industrin på tecknande av tillgänglighetsavtal med industrin, vilka skall minska kostnaderna för staten och öka volymen hos industrin. Problemen med att träffa för köparen långsiktigt hållbara tillgänglighetsavtal är erfarenhetsmässigt på intet sätt försumbara. Inte minst gäller det under vilka förutsättningar beträffande materielens användning industrins åtagande skall gälla. Betänkandet diskuterar inte eller drar konsekvenserna av den problematiken. Det antyds (s. 151) att industrin kan vara ointresserad av att överta viss verksamhet, men att detta kanske skulle kunna lösas i förhandlingar med industrin. Mycket har naturligtvis ett pris, men det kan knappast vara en önskesits för en statlig förhandlare i en monopolsituation med sådana förutsättningar. De av utredningen föreslagna neddragningarna av tekniska personalresurser på bl. a. FMV och därmed följande mindre möjligheter att behålla kompetens med insikter i denna problematik och att följa upp resultat och utfall, kan dock komma att underlätta träffande av avtal.

Utredningen diskuterar inte heller vilka materielslag och -volym som kommer att efter pågående snabbavveckling, vara aktuella att underhålla för de återstående mycket starkt begränsade insatsförbanden. Därför är svårt att bedöma vilken betydelse utredningens förslag kommer att ha för parterna, inkl. för industrin. På flygplanområdet torde t. ex. en stor del av den tunga underhållsverksamheten redan vara utlagd på industrin, varför utrymmet för ytterligare rationaliseringar där kan vara begränsat.

Vi vill också påpeka även här, att om föreslagna överföringar beslutas, det inte nödvändigtvis är enbart de stora företagen som skulle kunna tjäna försvaret. Mycket av de mest krävande underhållsåtgärderna och uppdateringarna kommer i framtiden att gälla programvara, ett område där de små och medelstora företagen har stor kompetens och betydande resurser.

Vi är positivt avvaktande till förslagen beträffande relationerna mellan myndigheterna (4.3.1, s. 142-144)

Vi välkomnar uttalandet om vikten av att samarbetet mellan myndigheterna bygger på gemensamma målsättningar och förtroende, samt att man måste ha samverkansavtal (om sådana behövs) som ej driver upp svåröverblickbara och kostnadskrävande processer. Särskilt bör här uppmärksammas alla möjliga förenklingar av det interna köp/säljssystemet.

Dock vill vi varna för att den renodling av rollerna som betänkandet talar om inte får innebära att man inte har någon överlappning i kompetenser inom olika discipliner (teknik, ekonomi etc.) Det tror vi är nödvändigt för att man skall förstå varandra, bygga upp ömsesidigt förtroende och även kunna agera mer självständigt och insiktsfullt när så är nödvändigt eller lämpligt.

Den föreslagna integrerade ledningen bör ha förutsättning att strömlinjeforma verksamheten, men kan möjligen ge intryck av att fordra en betydande mötes-

verksamhet. Samlokaliseringen av FM HKV och FMV bör främja effektiviteten i båda parter verksamhet.

**Vi konstaterar att betänkandet ej uppfyller kraven i 14 och 15 §§
Kommittéförordningen**

Enligt 14 § kommittéförordningen skall kommittén/särskilde utredaren beräkna och redovisa de ekonomiska konsekvenserna av sina förslag. Kostnads- och intäktskalkylerna måste ge en rättvisande bild av utredningsförslagets samlade ekonomiska konsekvenser för bl. a. staten samt företag eller andra enskilda, samt förslag som innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt.

Utredningen tar inte hänsyn till effekterna av lämnade förslag på de totala kostnaderna för materielförsörjningen, utan resonerar i stort sett endast om besparingar som man anser förslagen skall medföra inom myndigheterna. Vi kan alltså inte finna att betänkandet redovisar några samlade eller andra ekonomiska konsekvenser av kostnadseffektiviteten i lämnade förslag, trots att detta dessutom angetts som en förutsättning i uppdraget.

Enligt 15 § kommittéförordningen skall bl. a. om förslagen i ett betänkande har betydelse för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags, dessa konsekvenser anges i betänkandet

Vi finner att betänkandet inte på något sätt berör påverkan på små företag av sina förslag, trots att den fenligt vår uppfattning blir mycket allvarlig. Åtgärder i betänkandets anda i upphandlingar av typen "systemhus", som redan genomförts av FMV, har t. ex. visat att SME-företag i praktiken uteslutits från möjligheter att ens lämna in anbud på upphandlingar av slag som sådana företag i tidigare genomförda projekt visat sig fullt kapabla att genomföra.

Vi lämnar här förslag om införande av en ny på samarbete i nätverk baserad materielförsörjningsmodell

Vi ser en nätverksstruktur som en naturlig lösning för den framtida materielförsörjningen. En sådan struktur skulle bestå av jämbördiga, på samverkan inriktade företag, av olika storlekar och med olika specialiserade försvarstekniska och civila kompetenser, uppbackade av kompetenta myndigheter inom försvars- och krisberedskapsområdena samt relevanta "civila" myndigheter, t.ex. Vinnova. Det skulle bli en modell baserad på kunskap och erfarenhet, utan att därför vara statisk.

Vi är övertygade om detta är det egentligen enda framkomliga sättet för Sverige att få en starkare internationell konkurrenskraft, bli en attraktivare samarbetspartner och kunna uppträda mer flexibelt och situationsanpassat i försvarsmateriel- och tjänstutvecklingssammanhang. Dessutom skulle den främja en ömsesidigt fruktbar interaktion mellan försvarsinriktad och civil industriell utveckling. Den skulle också dra fördel av den omfattande och framtidsinriktade kompetens som redan finns i de små och medelstora företagen inom försvarssektorn och på andra håll.

Detta till skillnad mot den mycket monolitiska struktur bestående av ett antal stora eller f. d. stora försvarsföretag som förefaller utgöra den ofreflekterade men dominerande modellen även i senare års försvarsrelaterade offentliga utredningar. Den är även tydligt illustrerad i FFU betänkande, vilket vad vi kan se är helt inriktat på att medverka till att behålla denna gamla, för en annan tid tillkomna struktur. FFU vill som vi uppfattar det, lägga stora och långa beställningar till de etablerade större försvarsföretagen i en tid när dessutom försvarets omfattning krymper drastiskt.

I praktiken har det redan "inofficiellt" utvecklats början till en nätverksstruktur på försvarsområdet. Varken myndigheter eller de större försvarsföretagen skulle i dag klara sina åtaganden utan de specialiserade små och medelstora företag som verkar inom sektorn.

[Anmärkning: Detta skulle naturligtvis förändras om utredningens förslag genomförs. När kunden (staten) får mindre förmåga att ställa krav och kunna följa upp, då större uppdrag och ansvar nu lagts ut på större (monopol)leverantör (industri) istället, då kan denne leverantör prioritera att använda egen personal framför att som tidigare uppnå högre effektivitet genom att underleverantörer med specialistkompetens anlitas för att klara tids- och kostnadsramar. Denne monopolleverantör kan då "minska" sitt "konsultberoende", och i stället försöka lära upp egen personal på kundens (statens) bekostnad.]

Dock har denna verklighet inte avsatt några märkbara spår i offentliga utredningars slutsatser eller hittills i berörda myndigheters konkreta handlande. Tvärtom har man genomgående föreslagit eller vidtagit åtgärder som motverkar denna faktiskt oundvikliga och nödvändiga utveckling av samarbete i nätverk, vilken också präglar många andra industriella företagssektorer.

Vi föreslår alltså att en nätverksorienterad materieförsörjningsmodell läggs till grund för statsmakternas åtgärder och handlande på försvarsmaterielområdet.

Detta bör bl. a. ske så att utformning av myndighetsstrukturer och relationer till industrin blir sådana som underlättar bedrivandet av en nätverksbaserad materieförsörjning.

På högsta nivå förefaller man vara medveten om att en bredare ansats än den hittills tillämpade fordras även inom de åtgärder som vidtas betr. materieförsörjningen. Således sägs i Prop. 04/05:5 (s. 126) "*I sammanhanget (försvarspolitiskt viktig kompetens) bör kompetensen vid små och medelstora företag inom försvarssektorn uppmärksammas.*" och i Regleringsbrevet till FMV 2005-01-04: "*Försvarets materielverk skall föreslå lämpliga åtgärder, dels för behovet av att engagera andra företag i materieförsörjningsprocessen än endast traditionell försvarsindustri, dels för behovet av att stimulera små och medelstora företags möjligheter att delta i samma process. Syftet är att uppnå en mer kostnadseffektiv materieförsörjning.*"

Den kommunikationstekniska och allmänna kommersiella utvecklingen revolutionerar mer eller mindre möjligheterna till effektivt och tidsbesparande utvecklings- och anskaffningssamarbete i nätverk mellan företag och myndigheter. Detta gäller inte minst vid internationell samverkan. Den här föreslagna nätverksstrukturen i materieförsörjningen, kan därför också öppna helt nya internationella samverkansmöjligheter för svensk industri, såväl för de större företagen som för specialiserade SME-företag. Här blir kompetens, samarbetsförmåga och reaktionssnabbhet avgörande för vilken framgång man når.

Bl. a. skulle detta medföra att nischade SME-företag också skulle kunna marknadsföra sina specialiserade produkter och tjänster mot många leverantörer i det internationella materieförsörjningssamarbetet.

Vi föreslår en särskild offentlig utredning om SME-företags betydelse, förutsättningar och möjligheter i materieförsörjningen och i interaktion med den civila sektorn

Den tydligt begränsade medvetenheten och insikten hos många av aktörerna på senare år i utredningsarbete och beslutsorgan inom materieförsörjningen om SME-företagens verksamhet och betydelse för försvaret har sannolikt inneburit att denna typ av företags potential i olika avseenden inte fått tillfälle att utvecklas och tillgodogöras försvaret i den omfattning som eljest varit befogat.

Vi föreslår att en särskild offentlig utredning tillsätts för att analysera SME-företags betydelse, förutsättningar och möjligheter i "den nya" materieförsörjningen inkl. i den internationella samverkan som drivs inom försvarsområdet, och i en därtill kopplad interaktion med den civila sektorn. Den bör sedan föreslå åtgärder och verksamheter/projekt som bättre skulle ta tillvara och främja vidareutvecklingen av den potential i innovations- och tillväxthänseende som dessa företag besitter.

Utredningen bör ske i samverkan mellan företag, myndigheter och forskningsinstitutioner samt arbeta koncentrerat och skyndsamt.

För Föreningen SME-D
Med vänliga hälsningar

Nils-Olof Ekelöv
V. ordförande

Ingemar Carlsson
Sekreterare

Bilaggt broschyr beskrivande SME-D